

Vládnoucí monarcha Jindřich VIII.

„Velkolepý, velkorysý a velký nepřítel Francouzů,“ napsal o novém králi v první den jeho vlády v dubnu 1509 benátský velvyslanec. Vyhlídky by sotva mohly být lepší. Jindřich VIII. byl sedmnáctiletý, dobře stavěný, atletické postavy a byl považován za poměrně vzdělaného. Tento nástup na trůn poprvé od začátku vlády Jindřicha VI. v roce 1422 neprovázelo násilí a neobjevil se ani náznak nesouhlasu. Jeho otec mu odkázal stabilizovaný a dobře vedený stát a značné finanční prostředky. Finanční situace byla natolik dobrá, že během posledních pěti let nebylo třeba žádat parlament o přiděl financí. V oblasti zahraniční politiky a diplomacie se vzhledem k veliké rozepři mezi rodem Valois a Habsburky, jež se rozvinula po vpádu Karla VIII. do Itálie v roce 1494 pro Anglii nabízel výběr mezi neutrálním postojem a rolí šikovného jazýčku na vahách.

Na samém počátku své vlády Jindřich projevoval obdivuhodnou rozhodnost brát své povinnosti vážně a sledovat úřední záležitosti. To však netrvalo dlouho – a v tomto ohledu se příliš nelišil od ostatních monarchů. Jeho vášeň pro lov a klání, jeho zájem o hudbu a teologii, nemluvě o jeho náročném milostném životě, zapříčinily, že dokumentům zřídka kdy věnoval takovou pozornost jako Jindřich VII. Tudíž se nabízel příležitost, aby nějak toto břímě převezal nějaký schopný ministr, a tím si zajistil nepostradatelnost. Při interpretaci této situace však musíme být opatrní. Jindřich otěže nikdy nepředal úplně a žádný z jeho ministrů nezapomněl na to, že v kterýkoli moment by ho mohl král ze svých služeb propustit. Je ale zcela přirozené, že nedostatečná pozornost k úředním záležitostem oslabovala jeho pozici – značná část vlivu mu protékala mezi prsty, i přestože si ponechal poslední rozhodnutí.

Již jeden z jeho prvních počínů jako vládce v sobě nesl významné následky. Sedm týdnů po nástupu na trůn se Jindřich VIII. oženil s Kateřinou Aragonskou, vdovou po svém bratrovi. Její předchozí manželství s Arturem, uzavřené v roce 1501, trvalo pouhých pět měsíců a téměř jistě nebyl nikdy konzumováno, jelikož Artur zemřel na hradě Ludlow v roce 1502 ve věku patnácti let. Následujících sedm let strávila Kateřina v Anglii, formálně zasnoubena s Jindřichem, ale nejistotě pěstáka na diplomatické šachovnici, kdy jí neustále hrozilo nebezpečí, že bude obětována. Jindřichova vláda se dělí na tři části. Pro první etapu, která trvala do roku 1529, byl určující nástup a dominantní vliv/postavení Thomase Wolseyho. Tento muž, v době Jindřichova nástupu na trůn královský kaplan, byl jmenován almužníkem, dále roku 1514 arcibiskupem yorským a následující rok se stal kardinálem a lordem kancléřem. Druhé období od roku 1530 do roku 1540 nese stopu bystré mysli Thomase Cromwella, jenž vyplnil vakuum

vzinklé po kardinálově propuštění a smrti. Přečkal několik nepříjemných měsíců, kdy byl v důsledku svého dřívějšího spojení s Wolseym téměř zbaven funkce. Od roku 1531 však byl členem Rady, od roku 1533 státním pokladníkem a od roku 1534 královým tajemníkem. Během posledních sedmi let Jindřichovy vlády, po Cromwellově popravě, se neobjevil žádný schopný ministr a státním záležitostem věnoval churavějící král pozornost jen zřídka, a pak je těžké poznamenat něco jiného, než že se jednalo o samospád a improvizaci.

Rok po Jindřichově narození se Kryštof Kolumbus vydal na svou první velkou plavbu a během jeho dětství se díky Španělům a Portugalcům otevíral Nový svět. Tomuto vývoji Jindřich nevěnoval příliš pozornosti. Jeho světem zůstávala západní Evropa. Zahraniční události sestávaly z neustále se měnících záležitostí mezi císařem, španělským králem a francouzským králem, kdy vedlejší role hráli králové Portugalska, Anglie, Dánska a Skotska. Bylo zcela přirozené, že se Jindřich VIII. chtěl porovnávat s mladým francouzským králem Františkem I., který nastoupil na trůn v roce 1515, a Karlem V., který v roce 1519 sjednotil Španělsko a Svatou říši římskou. Pro britské monarchie, totiž zahraniční politika spočívala až do r. 1918 víceméně v rodinných záležitostech. Jindřichova manželka byla Španělka, jeho nejstarší sestra Markéta byla provdána roku 1503 za skotského krále Jakuba IV., a jeho druhá sestra Marie se provdala roku 1514 do Francie za Ludvíka XII. Manželské svazky byly základním diplomatickým prostředkem, třebaže jen zřídka přinesly očekávaný užitek.

Jindřichovo dřívější rozhodnutí oženit se s Kateřinou možná bylo, do určité míry, strategickým krokem. Všichni vykladaelé zdůrazňují jeho protichůdné pohnutky vůči Francii a jeho cíle oživit slávu Jindřicha V. na počátku Jindřichovy vlády. Manželství se Španělkou mohlo být základem pro pevné porozumění s tchánem Ferdinandem Aragonským. Potěšující úkol rozdělení Francie mohl tedy začít.

Ve skutečnosti bylo Jindřichovo první jednání v oblasti diplomacie a válečnictví ponížující a vysoce poučné. Ferdinand byl přesvědčen s neobyčejnou lehkostí, aby podpořil Jindřichovy plány. Spojené anglickošpanělské síly se chystaly zaútočit na Francii z jihu a znovu pro Anglii dobýt Gaskoňsko a Akvitánii. V létě 1512 se podle očekávání velmi rozsáhlá anglická armáda rozložila na severu Španělska a jen čekala na Ferdinandův signál k útoku. Ten nepřicházel. Ferdinand pouze využil pobytu anglické armády, aby mu kryli záda při okupaci nezávislého Navarrského království. Zasaženy silným deštěm, úplavicemi a nedostatkem piva se Jindřichovy jednotky vzbouřily. Ferdinand si tehdy hořce stěžoval Jindřichovi, že anglické jednotky uprchly, právě když

se chystal zaútočit. Jindřich, ve své naivitě, udělil tchánovi právo podříznout hrdlo jakémukoli anglickému vojákovi, kterého přistihne, že utíká domů.

Pro rok 1513 byl Jindřich ve stejném spojení, ale změnil plán. Ferdinand by povstal na jihu, zatímco Jindřich by se vylodil s expediční armádou na severu. Další mocná armáda byla připravena. Tentokrát Ferdinand zničehonic změnil své rozhodnutí o spolupráci a nechal Jindřicha, aby pokračoval sám. Po tříměsíčním tažení uspěli při dobytí města Théroouanne, nevlídně popsaného Thomasem Cromwellem jako nelaskavá francouzská psí bouda, a dobytí důležitého města Tournai, držení jen po dobu pěti let a vrácení v dalším diplomatickém zvratu. Bitva u Spurs se vyznamenala spíše roztroušenými jezdeckými akcemi. Mezitím lord Surrey, jenž byl zanechán, aby hlídal hranice proti Skotům, jim zasadil ránu v jedné z nejdrtivějších porážek všech dob, v bitvě u Floddenu, kde král, Jindřichův švagr a skotská šlechta byli poraženi.

Bitva u Floddenu, zásluha, která byla taktně připsána Jindřichovi, vrhla dobré světlo na tažení roku 1513. Možná ale jeho nejdůležitějším důsledkem bylo položení základů pro nástup Thomase Wolseyho jako hlavního královského poradce. Ačkoli bylo obtížné chápat strategii francouzského tažení, státní rozpočet a komisariát, na které Wolsey dohlížel, prokázaly brilantní úspěch.

Nahromadění moci, kterou Wolsey budoval v příštích 15 letech, z něj udělalo největší osobu v moderní době; pouze Oliver Cromwell mu mohl konkurovat. V roce 1515 se Wolsey stal kancléřem a svou moc rázně používal, při svém vlastním soudu druhé instance i při vzrůstajícím zneužívání justiční pravomoci Rady u soudního dvoru. Jeho jmenování kardinálem v roce 1515 následovala v roce 1518 hodnost nejvyššího papežského legáta Legate a latere, později udělena doživotně. To mu umožnilo odsunout na druhou kolej Williama Warhama, arcibiskupa canterburského a ovládat církve Anglie. Žil přepychově, dával na odív své bohatství a liboval si v okázalosti. O státní hostině pořádané na počest princezny Marie se říkalo, že „podobnou věc neuspořádali ani pro Kleopatru nebo Caligulu“. Jeho honosné paláce York Place ve Whitehall a Hampton Court, kde začal stavět roku 1515, byly daleko krásnější než cokoli jiného vlastněné králem. Jeho vysoké školy v Oxfordu a Ipswichi byly naplánovány na úžasné úrovni. Rektor poznamenal, že to byly spíše univerzity než vysoké školy. Zahraniční velvyslanci hlásili, že to on měl vládu nad celým královstvím. „Musíme se vypořádat s kardinálem, který není kardinál, ale král“, napsal biskup Fox. Mnoho pozorovatelů si povšimlo, že sám Jindřich věděl málo o tom, co se děje a spokojeně přenechal nepříjemné záležitosti velkému kardinálovi, zatímco se oddával radovánkám.

Občas se zdálo, že je moc monarchy docela zastíněna. To ovšem byla iluze, kterou Wolsey nikdy netrpěl. Ačkoli byly cíle Wolseyho politiky často diskutovány a historici argumentují, že ústředním tématem byla snaha o evropský mír nebo službu papežství, pochybují, že to vše bylo zaměřeno na sílu a slávu panovníka. Když Wolsey ztratil královu přízeň, budova, kterou konstruoval tak pečlivě, se zhroutila jako domeček z karet, zanechávajíc opuštěného, poplašeného a vyděšeného muže. První moment skutečné úzkosti přišel v roce 1527, kdy byl ve Francii dojednat obrazné převzetí katolické církve, zatímco byl papež v zajetí, jen aby zjistil, že ho král obešel s nezávislým kontaktem s papežem Klementem, zaměřujíc se na urychlení rozvodu s Kateřinou. Královský posel byl výslovně instruován nesdílet jeho tajemství s kardinálem. Přestože se Wolsey dostal z bezprostřední krize, zbývající dva roky zoufale bojoval proti proudu událostí.

První roky Jindřichova manželství s Kateřinou se zdály šťastné, dokonce idylické. Nebyl žádný zřejmý důvod, proč by v roce 1510 narození mrtvé dcery způsobilo tak dlouhé odloučení. Ale v roce 1525 bylo Kateřině už 40 let a po opakovaných těhotenstvích měli jen jedno přeživší dítě, princeznu Marii, narozenou v roce 1516. Nyní se zdálo pět let, o kterých je Kateřina starší než Jindřich, dost znatelných a královna měla navíc vzrůstající tendence k tloustnutí a pobožnosti. Následnictví Marie podle jejího práva by bylo bez precedentu¹ a podle smýšlení v 16. století, by znamenalo záruku následnictví sporného, občanskou válku nebo alespoň cizí nadvládu prostřednictvím svatby. V roce 1525 se na chvíli zdálo, jako by si Jindřich pohrával s myšlenkou legitimizovat svého nelegitimního syna s Marií Blount; šestiletý chlapec byl jmenován vévodou z Richmondu a Lord High Admiral², také mu byl udělen podvazkový řád. Nakonec se ale Jindřich vrátil k myšlence rozvodu a nového sňatku. Začala diskuse o vhodných kandidátkách.

Když byla poprvé papežem nastolena otázka rozvodu, nebyl žádný důvod věřit, že to bude beznadějně. Alespoň v církevním právu stál rozumný důvod, že manželství s Kateřinou bylo neplatné už z počátku. Leviticus³ 20:21 byl důležitý text: sňatek s manželkou zesnulého bratra byl obzvláště zakázán a pár byl varován, že bude bezdětný. Kateřina trvala na tom, že její manželství s Arturem nikdy nebylo naplněno, ale papežské povolení, udělené roku 1503, při prozkoumání všech okolností dospělo k závěru, že

¹ Předchozí případ (pozn. překl.)

² Vysoký státní úředník v čele námořní správy Anglie (pozn. překl.)

³ Třetí kniha Starého zákona (pozn. překl.)

platné bylo. Technicky vzato, Jindřich nežádal o rozvod, ale o prohlášení, že nikdy nebyl ženat. Dokonce rozvody nebyly naprosto neznámé. Ludvíku XII. byl uznán rozvod v roce 1499. Hraběti ze Suffolku, králově švagru, bylo manželství anulováno v roce 1507 z důvodu pokrevního příbuzenství. Jindřichově sestře Markétě, vdově po Jakubovi IV. Skotském, byl přiznán rozvod v roce 1527 a ukončil se tak nerozumný druhý sňatek, k Jindřichovu velkému rozhořčení. Jindřich možná věřil, že Wolseyho rozsáhlý vliv na papeže bude dostačující, aby získal rozhodnutí podle jeho vůle. Když byla udělena pravomoc Wolsyemu a Campeggioví rozhodnout v záležitosti v květnu 1529, zdálo se, že se události daly do pohybu, ale v červenci papež povolal případ do Říma. Během tří měsíců byl Wolsey propuštěn a obviněn z Praemunire⁴.

Léta Wolseyho nadvlády byla spíše pestrá než hluboce významná. Způsob prestiže, kterou přinesla Londýnská smlouva nebo setkání na Field of the Cloth of Gold, byla samozřejmě pomíjivá a najde se jen málo důkazů, že se Wolsey staral či dokonce chápal dlouhodobé zájmy země strategické či ekonomické. Ačkoliv měl Wolsey úžasnou pracovní výkonnost, snažil se tak moc, že se jen málo čím zabýval systematicky, snad kromě právního systému. Uvažuje se, že Jindřichovi ukázal potenciál, jak ovládat anglickou církev. O tom by se dalo pochybovat. Wolseyho výjimečná pozice schválila k okamžitému přijetí nařízení o rozporu s Římem, jelikož bylo snazší využít jeho vlivu na papeže. Ale jeho arogance, přehlížení a pluralita pomohlo znevýhodnit anglickou církev v době, kdy potřebovala všechny přátele, které mohla získat.

Wolsyeho konečný nástupce do funkce ministra, Thomas Cromwell, je někdy dáván do kontrastu s kardinálem, ale rozdíly mohou být někdy až příliš vzdálené. Cromwell byl Wolseyho muž a pod jeho ochranou se dostal mezi prominenty. Je pravda, že Wolsey ukázal slabou víru v parlament, zatímco Cromwell z toho hodně vytěžil. Je to částečně vina okolností. Wolsey, jako kardinál církve, považoval proticírkevní přístup Dolní sněmovny za podivný, zatímco Cromwell toho mohl využít jako zbraň proti papežství. Nicméně na počátečním stupni své kariéry Cromwell označil Dolní sněmovnu pohrdavě jako mluvky.

Třicátá léta 16. století spatřila tolik reforem, že výsledek byl prohlášen za revoluci ve vládě. To je pravděpodobně přehnané. Nikdo však nepochybuje, že Cromwellovo vypořádání se s problémy bylo daleko systematictější než Wolseyho. Ačkoli hnací síla Cromwellových inovací byl bezpochyby rozvod, jeho reorganizace se rozšířila mnohem

⁴ Zrada (pozn. překl.)

dále – až do včlenění Walesu popsaného dříve a pokus o nastínění jasnější politiky k Irsku.

Cromwell nebyl jasně u moci až do května 1532 po rezignaci Thomase Moora. Jeho nástupcem jako lorda strážce tané pečeti byl Thomas Audley, blízký kolega Cromwella. Cromwell přijal nejen Wolseyho funkci, ale i jeho problémy. Snaha dosáhnout rozvodu díky tlaku na papeže ztroskotala. Vojenský úspěch Karla V. znamenal, že Kateřinin synovec měl papeže „en prise“⁵. Mnoho z roku 1530 bylo věnováno bezúspěšnému pokusu získat názory z univerzit v Evropě. I kdyby byly jednoznačné a jak se dalo předpokládat, nebyly, je nejasné, jak jejich názor mohl odemknout dveře. Cromwellovým klíčem byla odvážná změna politiky, užívajíc moc parlamentu k rozhodnutí daného tématu.

Prvním krokem v rozvinutí strategie byl pokus oslabit duchovenstvo tím, že vybral patnáct z nich, včetně osmi biskupů, aby je obvinil ze zrady. Ačkoli to nebylo následováno s větším nasazením, požadavek k synodu⁶ v lednu 1531 naznačil podporu toho, že celé duchovenstvo by mohlo být obviněno ze zrady. Výměnou za potvrzení Jindřichova postavení jako svrchované hlavy anglikánské církve nabízel Jindřich milost. Duchovenstvu se podařilo zachránit nějakou důstojnost ustoupením „jak to Kristův zákon dovolí“.

V následujícím roce se proti papežské finanční pozici postavil zákon proti annátům⁷ (Act against Annates), tvrdíc, že z království byly získány „velké a neoddiskutovatelné“ sumy peněz. Nařízení bylo pozastaveno během královských radováněk, což bylo zamýšleno in terrorem⁸. Pokrok směrem k úplné roztržce s Římem byl pomalý. V srpnu 1532 smrt Warhama, který korunoval Jindřicha a Kateřinu, umožnila Jindřichovi povýšit Cranmera na arcibiskupa cantenburského. S potvrzením od papeže, jež obdržel na jaře 1533, se záležitosti urychlily. V květnu téhož roku jedním z prvních počínů nového arcibiskupa bylo prohlášení, že Jindřichovo manželství je neplatné, a týden nato byla korunována Anna Boleynová, která čekala dceru Alžbětu. Papežova reakce – exkomunikace⁹ - se setkala s výhradou parlamentní legislativy. Apelační zákon¹⁰ (Act in restraint of appeals) prohlašoval, že král vlastní „úplnou a celou“ moc v rámci říše a žádné rozsudky, zákazy nebo exkomunikace z Říma nejsou

⁵ Z franc. - v ohrožení; šachová figura je nechráněna a může být sebrána (pozn. překl.)

⁶ Církevní shromáždění (pozn. překl.)

⁷ Zakázal annáty, tj. dávky odváděné papeži, jemuž přísluší právo vypisovat církevní daně (pozn. překl.)

⁸ Za účelem zastrašit (pozn. překl.)

⁹ Vyloučení z církve (pozn. překl.)

¹⁰ Zákaz vyhovění předvolání do Říma (pozn. překl.)

platné. Následoval zákon o poddanosti duchovenstva (Act of Submission of the clergy) a zákon o nástupnictví¹¹ (Act of Succession) , zatímco zákon o prvenství (Act of Supremacy) potvrdil Jindřichovo prohlášení, že je nejvyšší autoritou anglikánské církve. Nejznámější obětí nové legislativy byl sir Thomas More, uvězněn v souladu s ustanovením nového zákona o zradě (Treasons Act) a popraven v létě 1535.

Popření papežské autority a trvání na imperiálním statusu, ačkoli velmi symbolicky důležitého, postavení koruny podstatně neupravilo. Říkalo se, že si obrovské sumy peněz našly cestu do Říma, když byly annáty jen tenkým pramínkem. Rozepře byla ale následována akcí, která mohla vyvážit rovnováhu domácí moci rozhodně ve prospěch monarchie. Rušení klášterů a zabírání klášterní půdy bylo prohlášeno revolucí ve vlastnictví půdy, srovnatelné pouze s tím, způsobeným normanským zábohem Anglie (Norman Conquest).

Rozepři s Římem předcházely akce proti některým malým klášterům. Mezi lety 1524 – 1529 Wolsey zavřel devětadvacet malých komunit a zisk použil na podporu svých nových nadací. Po sestavení Valor ecclesiasticus¹² v roce 1535/6 bylo podle zákona zavřeno dalších 200 malých klášterů a zbývající větší kláštery následovaly v letech 1538-40. Do královských pokladnic tekly obrovské sumy peněz a po dobu dalších několika let se běžné královské příjmy více než zdvojnásobily. Ale ke konci vlády byla více než polovina majetku rozprodána, zisky byly pohlceny další nezdařenou válkou proti Francii. Klášterní statky nakonec našly svou cestu častěji k ambiciozním rodinám, v hrabství již tak dobře situovaným, než k novým majitelům.

Cromwell byl hnací silou proti Římu a klášterům. Jeho dohled přinášel v letech 1530-40 sjednocující tlak a účel, který mimořádně chyběl po zbytek Jindřichovy vlády. Po dobu několika let se Cromwell zdál být jediným přeživším, příliš užitečným na to, aby byl odsunut stranou. Při svém vzestupu se obratně vyhnul pádu svého patrona a prosazoval královo přání ohledně rozvodu a sňatku s Annou Boleynovou. Smrt Kateřiny v lednu 1536 a potrat, který následoval dva týdny poté, znamenal pro Annu jistý rozsudek smrti, jelikož král byl teď volný a mohl učinit nový a neoddiskutovatelný sňatek. Jeho oko už spočinulo na Janě Seymourové. Cromwell řídil případ obvinění z cizoložství a Anna, její bratr a čtyři další muži byli posláni na smrt. Později téhož roku tzv. Pouť milosti (Pilgrimage of Grace) volala po Cromwellově propuštění a „spravedlivém trestu“; rebelové byli zavřeni a Cromwell unikl. V roce 1539 byla jeho pozice silně otřesena,

¹¹ Děti zůstaly bez nároku na korunu ve prospěch dětí Anny Boleynové (pozn. překl.)

¹² Hodnocení klášterů (pozn. překl.)

když zákon o šesti článcích¹³ (Act of Six Articles) znamenal návrat ke konzervativnějšímu dogmatickému postoji, mimo reformní názory uznávané Cromwellem. Znovu se vzpamatoval a na podzim 1539 spěšně organizoval Jindřichovi čtvrté manželství s Annou Klevskou, poté co Jana Seymourová zemřela po porodu. Tragikomedie tohoto proslulého nezdaru nakonec dokonala Cromwellův pád. Byl povýšen na hraběte z Essexu v dubnu 1540, ale o méně než dva měsíce později byl rázně zatčen a za šest týdnů popraven. Obvinění proti němu vznesená byla směšná. Jeden by nevěděl, zda má žasnout víc nad Jindřichovým nevděkem nebo jeho hloupostí.

Jindřich nikdy nenašel služebníka, který by dosahoval Cromwellových schopností. Největší vliv náležel staršímu vévodovi z Norfolku, strýci královny páté manželky Kateřiny Howardové, až do doby, kdy se dostal do konfliktu s králem v posledních měsících vlády. Hlavní událostí těchto let byl návrat Jindřicha ke svým mladickým snům o dobytí území. Jako obvykle nechali Jindřicha spojenci na holičkách a ohromná armáda čítající 40 000 mužů, shromážděná za neskutečné výdaje, uspěla pouze při dobytí města Boulogne, které bylo vráceno Francii o deset let později. Válka byla financována různými zoufalými prostředky, dotacemi, nucenými půjčkami, výpůjčkami, znehodnocením měny a zabráním klášterního majetku. To podporovalo prudce rostoucí inflaci, která byla v plném proudu, když Jindřich v lednu 1547 zemřel.

Je překvapivě obtížné udělat rozvalu Jindřichova království. Konvenční interpretace připouštějí enormní zesílení pozice koruny, vyřazení papeže, převzetí kontroly nad duchovenstvem, zastrášení šlechty, zabavení klášterního majetku, reformovanou administrativu, připojení Walesu. Ale bližší pohled vzbuzuje pochyby. Pokud byl Jindřichův prvotní cíl zajistit následnictví, sotva by se mu mohlo dařit hůř. Šest manželství zplodilo jen jednoho nemocného syna a dvě princezny, jejichž dědictví bylo dáno v šanc prohlášením za nemanželské děti a opětovným legitimizováním. Dočasná dogmatická politika vytvořila nikoli harmonii, ale hluboký a nebezpečný náboženský rozkol. Příjmy z klášterních pozemků padly na vybudování ekonomické síly panstva a šlechty a umístily je na pozici odolné vůči monarchovi. Funkce parlamentu ovlivnit náboženské a dynastické změny se ukázala být zbraní, se kterou mohou v budoucnu konfrontovat monarchii.

¹³ Tato listina potvrzovala transsubstanciaci („přepodstatnění“ – přeměna při mši svaté chleba a vína v Tělo a Krev Krista), zbytečnost přijímání pod obojí, právoplatnost slibů čistoty, závaznost kněžského celibátu a schvalovala zpověď a mše bez udělování oltářních svátostí. (pozn. překl.)

Obr. 1

RŮŽE A GRANÁTOVÉ JABLKO Na tomto dřevorytu z korunovace Jindřicha VIII a Kateřiny je zobrazena růže a granátové jablko, významné symboly Tudorovské Anglie a Aragonu. Kronikář Edward Hall napsal: „Kdybych mohl prohlásit, co to stálo práce, úsilí, horlivosti krejčích, vyšíváčů a zlatníků navrhnout i udělat oděvy pro pány, dámy, rytíře a pázata, a také výzdoba sálů a nazdobení ořů, poníků a jezdeckých koní, trvalo by příliš dlouho to vypočítat.“ O hostině po ceremoniálu se říkalo, že byla „větší než kdy vůbec nějaký císař poznal“.

Obr. 2

KRÁLOVSKÉ KLÁNÍ Turnaje se považovaly za formu přehlídky a zábavy asi až do poloviny 17. století. Na tomto setkání ve Westminsteru roku 1511 se Jindřich zúčastnil klání před Kateřinou Aragonskou, aby oslavil narození jejich syna Jindřicha. Mladý princ zemřel deset dní poté. Ačkoli si králové v turnajích obvykle vedli dobře, nehody se stávaly. Jindřich jen tak tak unikl úrazu v březnu 1524, když měl při klání otevřené hledí; a v roce 1559 byl zabit při turnaji Jindřich II. Francouzský, když se kopí jeho protivníka roztříštilo.

Obr. 3

BRNĚNÍ JINDŘICHA VIII. Brnění Jindřicha VIII. bylo vyrobeno ke konci jeho života, pravděpodobně Erasmem Kyrkenarem z Greenwiche. Připomíná nám středověk, kdy se od monarchů očekávalo, že povedou své muže do boje. Jindřichův otec získal trůn dobytím a celý svůj život Jindřich VIII. bažil po vojenské slávě. V pase bylo brnění rozšířeno a stehna a kolena byla nastavena, aby se přizpůsobila Jindřichově hřmotné postavě, jež byla tak ohromná, že se používala kladka, aby se mohl vyhoupnout nahoru a dolů (dostat se na koně a zpět).

Obr. 4

JINDŘICH VIII. (1509-1547) Král Jindřich, 29 let, mužnější než kterýkoli panovník v křesťanském světě, mnohem mužnější než král Francie. Má velmi světlou pleť a všechny proporce obdivuhodně vyvážené. Když se doslechl, že král František nosí plnovous, nechal si narůst vlastní, a jelikož byl zrzavý, měl plnovous, jenž vypadal jako zlatý. Je velmi schopný, uznávaný a dobrý muzikant; také dobře skládá; je zdatný jezdec; a ušlechtilý rytíř; hovoří dobře francouzsky, latinsky a španělsky; je velmi nábožensky

zaměřený; denně se účastní tří mší, pokud je na lovu a v jiné dny někdy i pěti mší... Nesmírně ho baví lov, klidně uštvě osm až deset koní, kteří museli být předem ustájeni na trase podél celé země, když měl v úmyslu jet na lov. Také ho baví tenis a je nesmírně zábavné pozorovat ho při hře; jeho světlá pleť probleskuje skrz halenu z nejjemnějších vláken. (Sebastian Giustinian, Calendar of State Papers, Venetian, ii, no. 1287, 1519)

Na portrétech z Jindřicha vyzařovalo vědomí moci a odrážely osobní a politickou sílu. Byl to muž nebývalých rozměrů, se skvělou fyzickou kondicí až do doby, kdy v pozdějších letech ztloustl. Měl neobyčejnou energii a vitalitu. Navíc se během jeho vlády zaznamenalo pozoruhodné množství oslovení krále. Starší formy oslovení jako „Vaše Milosti“ nebo „Vaše Veličenstvo“ byly odloženy kvůli „Vaše Výsosti“ a zvýšil se počet ceremonií u dvora. Hlavní úspěch monarchy bylo přijetí jeho prohlášení, že je představitelem národní suverenity, vytlačujíc konkurenční autoritu. Jako první, byla omezena papežská právní moc sérií zákonů, zvláště tím z roku 1533, který zakazoval odvolávání do Říma, na základě toho, že Anglie byla říší, kde vládla jediná hlava a král „s absolutní, celistvou a veškerou mocí“. Další krokem bylo ustanovení královské moci nad církví. Jiný zákon z roku 1534 ustanovil, že král je „jedinou svrchovanou hlavou anglikánské církve, zvané Anglicana Ecclesia, s „plnou mocí a pravomocí“ pozměnit nebo přetvořit jakékoli zneužití nebo opravit chyby.

Obr. 5

THOMAS WOLSEY A THOMAS CROMWELL Thomas Wolsey a Thomas Cromwell řídili Jindřichovu státní loď po dvaadvacet let. Wolsey, syn řezníka narozený v Ipswichi, se stal jedním nejmocnějších ministrů všech dob. Při setkání na Field of Cloth of Gold v roce 1519 byl obsluhován 300 sluhy, ale selhání v zabezpečení Jindřichova rozvodu mu přineslo pád v roce 1529. Cromwell byl Jindřichův hlavní rádce od roku 1532 dále do 1540, kdy byla jeho kariéra zničena nešťastnou svatbou s Annou Klevskou. Zde je ukázán v středním věku jako muž činu, oblečen prostě, usazen u stolu se zeleným sukmem.

Obr. 6

JAKUB V. Skotský král Někteří ho označovali za dobrého krále chudáků, jiní za vraha šlechty a za toho, který nařídil její úplné zničení. Někteří ho chválili za potlačení rozkrádání a utiskování; druzí hanili za zneuctění vdaných žen a panen... A nikdo neměl úplně pravdu. (John Knox, History of the Reformation in Scotland)

Syn Jakuba IV. a synovec Jindřicha VIII., Jakubovi bylo pouhých osmnáct měsíců, když byl jeho otec zabit v bitvě u Floddenu. Své dětství trávil ve šlechtické společnosti, ale v roce 1528 utekl od Douglassových a začal vládnout. Pronásledoval své oponenty s krutostí, která hraničila s šíleností. Spor mezi Jindřichem VIII. a císařem dal Jakubovi příležitost hrát vyrovnávací roli a od jednoho dostal Podvazkový řád a do druhého Řád zlatého rouna. V roce 1537 se oženil s Magdalenou z Valois, dcerou Františka I. Po její smrti se po několika měsících oženil s Marií de Guise. Částečně pod vlivem své druhé manželky Jakub obhajoval papežství a potlačoval protestanské kazatele. V roce 1541 zrušil dohodu o setkání s Jindřichem VIII. v Yorku a následovala válka. Později v roce 1542 již nemocný Jakub vyslal armádu přes hranice; byla chycená a přinucená ke kapitulaci v bitvě u Solway Moss. Jakub, seznámený se zprávou, zemřel během následujícího měsíce a jako svého dědice zanechal týden starou dceru Marii.

Obr. 7

NAMÍSTO PAPEŽE KRÁL Jeden z největších kroků v rozmachu Jindřichovy královské moci bylo převzetí duchovní autority od papeže a přijetí titulu „Hlava církve“. Na tomto dřevorytu má Jindřich, s Cranmerem a Cromwellem po pravici, položené nohy na zuboženém těle papeže Klementa VII., kterému biskup John Fisher podepírá hlavu.

Obr. 8

KRABIČKA NA DOPISY Krabička na dopisy Jindřicha VIII. je uchována ve Victoria and Albert Museum. Vepředu na krabičce vystupuje tudorovská růže a nápis Podvazkového řádu – *Honi soit qui mal y pense* („Hanba tomu, kdo ve zlém to myslí!“).

Jindřichův dopis Anně Boleynové o jeho naději na rozvod. V tomto dopise ze září roku 1528 Jindřich informuje Annu, že papežský legát Campeggio „přijel do Paříže minulou neděli nebo pondělí, takže já věřím, že příští pondělí dorazí do Calais a poté věřím, že během chvíle poté si užijí potěšení, po kterém jsem toužil již dlouhou dobu, k potěšení Boha a spokojenosti nás obou. Již ne pro tebe, moje milá, pro nedostatek času, ale chtěl bych, abys byla v mém objetí nebo já ve tvém, je to již dávno, co jsem tě políbil.“ Campeggiovi bylo ovšem nařízeno jednat pomalu a svatba neproběhla v následujících čtyřech letech.

Obr. 9

JINDŘICH VIII. VE STÁŘÍ Tato rytina Jindřicha ve věku 53 let od Cornelia Massyse upřímně zobrazuje plešatou hlavu a oči ztracené v tukových polštářích. Nicméně stejného roku Jindřich vyskočil do sedla, aby uštědřil ránu francouzské vojenské cti.

Obr. 10

JINDŘICHOVY MANŽELKY Manželská dobrodružství Jindřicha VIII. měly víc společného s politikou než s vášní. Když mu bylo jedenáct, byl zasnouben s Kateřinou Aragonskou, vdovou po svém bratrovi, a oženil se s ní jakmile nastoupil na trůn v sedmnácti. Jako motiv se zdá kombinace rytířskosti a neschopnosti vyplatit obdržené věno. Jejich první syn v roce 1511 žil jen několik dní a poté následovala série potratů a porodů dětí, narozených mrtvých. Jediné dítě, které přežilo, byla princezna Marie, narozena roku 1516. Od dvacátých let Jindřich pomýšlel na rozvod. V roce 1527 zahájil formální kroky k anulaci manželství. V té době se Jindřichova pozornost přesunula k Anně Boleynové, mladší sestře bývalé milenky. Kateřina odolala velkému tlaku na vstup do kláštera a jednání pokračovala až do 1533, kdy Cranmerovo jmenování na arcibiskupa náhodou bylo v době Annina těhotenství. Při korunovaci v červnu 1533 byla Anna již v šestém měsíci. Princezna Alžběta se narodila v září. V lednu 1536, kdy Kateřina zemřela v Kimboltonu, Jindřichův zájem o Annu uhasl a padla mu do oka Jana Seymourová, dvorní dáma a sestra budoucího Lord Protectora. Annin potrat později toho měsíce zpečetil její osud a v létě byla obviněna z pokrevního krvesmilství a cizoložství a byla popravena. Zasnoubení s Janou následovalo další den. Jindřichovo třetí manželství trvalo šestnáct měsíců a v říjnu 1537 Jana umřela při porodu prince Edwarda. Čtvrté manželství s Annou Klevskou bylo čistě z diplomatických důvodů se záměrem poštvat protestantské Německo proti císaři. Jindřich se vydal do Rochesteru přivítat svou nevěstu, kterou nikdy předtím neviděl, ale zažil zklamání a stěžoval si, že byl oklamán jejím portrétem. Cromwellovi přiznal: „kdyby to nebylo tak, že jela tak daleko do Anglie, a ze strachu z vyvolání boje ve světě, a kvůli poštvání jejího bratra proti císaři a poslání jej do rukou francouzského krále, nikdy bych si ji nevzal; ale nyní to zašlo příliš daleko, což mne mrzí.“ Bližší zkoumání potvrdilo královy obavy a o několik měsíců později bylo manželství anulováno na základě nenaplnění. Anna byla ujištěna, že s ní bude zacházeno jako se sestrou, velkoryse dostala sídlo a zůstala v Anglii až do své smrti roku 1557. O měsíc později se Jindřich oženil s Kateřinou Howardovou, atraktivní a živou sedmnáctiletou dívkou, která ale byla již dříve zasnoubena. Po roce a několika měsících byla obviněna z cizoložství a popravena. Zemřela v Toweru vyrovnaně a důstojně.

Jindřichova šestá manželka, dvaatřicetiletá Kateřina Parrová, byla dvojnásobná vdova. Byla starší a mnohem vyzrálejší než její předchůdkyně a tak dobře vycházela s Jindřichovými dětmi a vytvořila něco jako domov. Přežila ho a vdala se počtvrté několik měsíců po jeho smrti. Zemřela v září 1548 při porodu v Sudeley Castle. Jindřichova celoživotní touha zabezpečit následnictví zplodila 3 legitimní děti, z nichž žádné nemělo potomky.

Manželky Jindřicha VIII. Kateřina Aragonská, Anna Boleynová, Jana Seymourová, Anna Klevská a Kateřina Parrová; neexistuje žádný autentický portrét Kateřiny Howardové.